

דברים פרק כא:

(יח) כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינְנו שְׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אָמוּ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:
(יט) וְתִפְּשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאָמוּ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל שַׁעַר מִקְּמוֹ:
(כ) וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינְנו שְׁמֵעַ בְּקוֹלְנוֹ זוֹלֵל וְסוֹבֵא:
(כא) וּרְגַמְהוּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוֹ בְּאַבְנִים וְיָמָת וּבַעֲרֹת הָרֶעַ מִקֶּרְבָּן וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ:

- על פי הפסוקים, מהו חטאו של הבן?
- מהי ההצדקה בפסוקים לחומרת העונש?

יש חוקרים הטוענים שבשלבים המוקדמים של המקרא היתה לאב זכות בלעדית לקבוע את גורל ילדיו לחיים ולמוות [...] לאב זכות לדון את בנו ולמסרם למיתה על פי שיקול דעתו. אבי המשפחה הוא גם השופט שלה בדיני נפשות [...] על הרקע הזה של המשפט המקראי הקדום, באה לדעת חוקרים אלו פרשת בן סורר ומורה [...] הבן, הפוגע בסמכות ההורים, מאבד את הזכות הבסיסית שלו לחיים, מפני שזכות זו מוקנית לו בהיותו חלק מהמשפחה והחברה ולא כפרט באשר הוא.

משה הלברטל, מהפכות פרשניות בהתהוותן, עמ' 48

ספרי דברים פסקא ריח

"איננו שומע בקול אביו ובקול אמו", יכול אפילו אמרו לו אביו ואמו להדליק את הנר ולא הדליק?
תלמוד לומר: "איננו שומע" [פסוק יח] "איננו שומע" [פסוק כ], לגזירה שוה: מה "איננו שומע" האמור להלן זולל וסובא – אף "איננו שומע" האמור כאן זולל וסובא, ומה "איננו שומע" האמור להלן עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו, אף "איננו שומע" האמור כאן עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו.

למדרש שלפניכם מבנה של "יכול... תלמוד לומר", כלומר הדרשן מציע פירוש אחד אפשרי לפסוקים (יכול...), דוחה פירוש זה ובוחר בפירוש אחר (תלמוד לומר...).

- מהו חטאו של הבן על פי הפירוש שדוחה הדרשן?
- מהו חטאו על פי הפירוש שהתקבל?

עונשו של בן סורר ומורה: שלוש גישות בחז"ל

1 מדרש תנאים לדברים פרק כא

אמר ר' יוסי הגלילי: וכי מפני שאכל זה תרטימר [מידה מסוימת] בשר ושתה חצי לוג יין אמרה תורה יצא לבית דין ויסקל?

אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו, ומבקש למודו [=את הכמות שהתרגל לה] ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים, ומלסטים את הבריות – אמ' תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמתנתן של רשעים הנייה [=הנאה] להן והנייה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם.

- מה היה קשה לר' יוסי הגלילי בעונשו של הבן?
- מה תשובתו של ר' יוסי הגלילי?
- מה דעתכם על פירוש זה?

2 תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק ח דף כו טור א

אמר רבי יסא: כל אילין מיליאי לא מסתברין דלא חילופין [=כל אלה הדברים אינם מסתברים שאינם הפוכים] תני תדע לך שהוא כן:

מי היה בדין שיהא חייב, הבן או הבת? הוי אומר: הבת, ופטרה התורה את הבת וחייבה את הבן.

מי היה בדין שיהא חייב, קטון או גדול? הוי אומר: גדול, פטרה התורה את הגדול וחייבה את הקטן.

מי היה בדין שיהא חייב, הגונב משל אחרים או הגונב משל אביו ואמו? הוי אומר: הגונב משל אחרים, פטרה התורה הגונב משל אחרים וחייבה הגונב משל אביו ואמו, ללמדך שכולן אינן אלא בגזירת מלך

- מהם הקשיים עליהם מצביע ר' יסא?
- מהו הסברו לדין בן סורר ומורה?
- מהי עמדתו העקרונית לגבי היכולת לתת הסבר הגיוני לדין?

3 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

אמר רבי שמעון: וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאיין אותו לסקלו? אלא לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב - דרוש וקבל שכר. אמר רבי יונתן: אני ראיתיו, וישבתי על קברו.

- מהי תשובתו של ר' שמעון?
- מהי עמדתו העקרונית בשאלת היחס בין מצווה ומוסר?